

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ**

ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI BÖLÜMÜ

GÜNEY-BATI OĞUZ GRUBU TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI

HAFT	ANA TEMALAR VE KONULAR
A	
1	Giriş. HALK EDEBİYATYNDAN TÜRKMEN EDEBİYATYNA GEÇİŞ
2	20-NJY ÝYLLAR WE TÜRKMEN EDEBİYATY
3	TÜRKMEN EDEBİYATYNYŇ SOWET DÖWRÜNİŇ BAŞLANMAGY (1924)
4	TÜRKMEN EDEBİYATYNYŇ GOZGALYAN MESELELER
5	TÜRKMEN EDEBİYATYNYŇ İLKİNJİ ŞAHYRLAR
6	TÜRKMEN EDEBİYATYNYŇ İLKİNJİ ÝAZYJYLAR
7	30-NJY ÝYLLAR WE TÜRKMEN EDEBİYATY
8	TÜRKMEN EDEBİYATYNYŇ KERWENBAŞY BERDİ KERBABAÝEW
9	TÜRKMEN EDEBİYATYNYŇ BELLİ ÝAZYŞYSY AGAHAN DURDYÝEW
10	TÜRKMEN EDEBİYATYNYŇ BELLİ ÝAZYŞYSY NURMYRAT SARYHANOW
11	TÜRKMEN EDEBİYATYNYŇ BELLİ ÝAZYŞYSY HYDYR DERÝAÝEW
12	TÜRKMEN EDEBİYATYNYŇ BELLİ ŞAHYRY WE ÝAZYŞYSY AMAN KEKİLOW
13	TÜRKMEN EDEBİYATYNYŇ BELLİ ŞAHYRY TOWŞAN ESENOWA
14	TÜRKMEN EDEBİYATYNYŇ BELLİ ŞAHYRY GARA SEÝİTLİÝEW
EK	HÄZIRKI ZAMAN TÜRKMEN EDEBİYATYNA DEGIŞLI TEKSTLER, SESLI ÝAZGYLAR, KASETALAR...
EK	<i>HÄZIRKI ZAMAN TÜRKMEN EDEBİYATYNA DEGIŞLI ADALGALAR</i>

IV TÜRKMEN EDEBİYATI İLE İLGİLİ DERSLER

DUYGU VE
DÜŞÜNCE

SÖZLÜ VE
YAZILI ESER

GBT 403	TÜRKMEN HALK EEBİYATI (TÜRKMEN TURKISH FOLK LITERATURE)
TL 3044	ÇAĞDAŞ TÜRKMEN EDEBİYATI (MODERN TURKMEN LITERATURE)
TL 3076	ÇAĞDAŞ TÜRKMEN EDEBİYATI: ŞİİR (MODERN TURKMEN LITERATURE: POEM)
TL 4047	ÇAĞDAŞ TÜRKMEN EDEBİYATI: NESİR (MODERN TURKMEN LITERATURE: PROSE)
TL 4022	ÇAĞDAŞ TÜRKMEN EDEBİYATI: DRAMA (MODERN TURKMEN LITERATURE: DRAMA)

TL 3044
ÇAĞDAŞ TÜRKMEN EDEBİYATI

TL 3044

ÇAĞDAŞ TÜRKMEN EDEBİYATI

Çağdaş Türkmen edebiyatının kaynakları

Bağımsızlığın ilk yıllarında yeniden yapılanma dönemi denilen kısa bir dönem başlamıştı. Bu dönem, Türkmen edebiyatında da büyük değişikliklerin olacağını haber vermekteydi. Ancak, edebî dalgalanma olmasına rağmen bunun belirgin neticeleri yoktu. Edebiyat dünyasına ise coşkulu gençler toplanmıştı. Önceki sistem gerçekten de hiçbir talebi karşılayamıyordu. Türkmen Sovyet edebiyatı kendi devrinin sonuna gelmişti. Bu dönemin diliyle söylemek gerekirse, birçok şeyin “modası geçmiş”ti. “Sovyet edebiyatı” olarak adlandırılan dergi de okuyucularının isteğini karşılamıyordu. Okuyucu, her ne ise bir yenilik beklentisi, şair ve yazar da bir yenilik arayışı içindeydi. Kısacası, Türkmen edebiyatı bir değişim beklemekteydi.

TL 3044

ÇAĞDAŞ TÜRKMEN EDEBİYATI

Elbette, bir iki şair ve yazar arasında, eskiyen sistem hakkında, genellikle bu devrin durumu yönünde, doğrudan doğruya gerçeği dile getirmeyi deneyenler de yok değildi. Halkın ve bir o kadar da okuyucunun, ateşi ile girip külü ile çıkan Berdinazar Hudaynazarov, Kerim Gurbannepesov, Rahım Esenov gibi bilgeler, Durdımuhammet Gurbanov, Osman Öde, Kakamurat Ballı, Nobatgılı Recep, Şahribossan Geldimammedova gibi gençler gerçeği yansıtan eserleri ile Türkmenin millî yönünü belirgin olarak göstermeye yeni yeni başlamışlardı. Bu durum, edebiyatın yeni bir döneminin daha başlayacağını habercisiydi.

TL 3044 ÇAĞDAŞ TÜRKMEN EDEBİYATI

İşte Kerim Gurbannepesov'un "modası geçmiş" şiir, **tamdıra**,^[1] **tandır**, **keteni**,^[2] el arabası, cins atlar, selâm ve ilişkiler hakkında büyük bir ustalıkla söyledikleri bunun canlı şahididir. Üstad şairin son zamanlarda günlük hayatta dikkatten kaçan, Türkmenin millî özelliklerine ait şeyleri seçip alması boşuna değildir. Aslında onları korumak, kendi millî kimliğini korumaktır. **Türkmen tamdırası** ile **Türkmen tandırı**. Sözlerin şeklindeki benzerlikten başka benzerlik yok gibi. Ama tamdıranın teline vursan tandırdan da ses çıkacak şekilde, yazar millî bağların halkalarını kendi okuyucusuna açıkça gösterme eğilimini göz önünde tutmuştur:

TL 3044
ÇAĞDAŞ TÜRKMEN EDEBİYATI

Tamdyra modadan gaçýar diýýärmiň?
Düşünýän, tamdyra diýýäniň dutar!
Ýöne tamdyralar modadan gaçsa,
Şol gün tamdıraňam modasy gutar!

Arkaýyn çalyber tamdyraýygňňy,
Modalar sowular, myş-myşlar geçer,
Eje, kaka heý modadan gaçarmy?!
Tamdyra kakarydyr, tamdyram-ejeň!

TL 3044 ÇAĞDAŞ TÜRKMEN EDEBİYATI

Yazar, başlangıçta şaka yollu söz etse de, sonunda diyeceğini doğrudan yüze vurur gibi söylemektedir. Şairin en son dizede, bu mesele üzerine diyeceği şeyi başarılı bir şekilde toparlaması, yüksek bir seviyeye ulaşan ustalığını gösteren bir işarettir.

TL 3044

ÇAĞDAŞ TÜRKMEN EDEBİYATI

Berdinazar Hudaynazarov, kendisinin yetmişli yıllarda yazdığı “Gumlular” romanında, çölde yaşayan Türkmenlerin hayatından alıntı yaptığı şu kısacık paragrafta, çok önemli ve belirgin bir gerçeğe büyük bir incelikle yer vermektedir: *“Bir insanın yargılanışını ilk kez görüşümdü. Kendimi bildim bileli bizim obamızda suç işleyip işi mahkemeye düşen bir insanı gördüğüm yoktu. Tam otuz yedi yıl sonra obamızdan iki çobanı götürdüler. Onların ne suçu olduğunu, ne kadar ceza kesildiğini de bilemedik.”*

TL 3044

ÇAĞDAŞ TÜRKMEN EDEBİYATI

İşte, size millî yaşayışın çöldeki Türkmen tipi. Dikkatle dinleyin, yeniden okuyun, eser suç denilen şeyin kıyısında dahi görünmeyen çöl Türkmeninden söz etmektedir. Okuyucunun gururunun sınırı yok, ancak maalesef, baskı yılları onun da iki suçsuz çobanını elinden almıştır. Bu hayatın acı gerçeğidir. Ancak yazar, çöldeki Türkmenin iç dünyasını belirgin bir şekilde gösteren bir yazardır. Bunu edebiyat araştırmacısı Osman Öde, tam olarak şöyle tasvir etmektedir: *“Berdinazar Hudaynazarov’un edebî yönü, XX. asır Türkmen edebiyatında büyük bir hadisedir. O, Türkmen edebiyatına çöl insanının ahlâkî ve psikolojik dünyasını getirmiştir.”*

TL 3044 ÇAĞDAŞ TÜRKMEN EDEBİYATI

Türkmen Edebiyatı, XVIII-XIX asırlarda temel kaynağını halk kültüründen almıştır. Bundan dolayı daha çok şiir türünde gelişmiştir. Bu dönemde geleneğe bağlı olarak gelişen hem şekil hem de içerik açısından eski şiirin özelliklerini devam ettiren eserleri *klasik Türkmen edebiyatı* içinde ele almak gerekir.

TL 3044 ÇAĞDAŞ TÜRKMEN EDEBİYATI

Hanlıklar döneminin hüküm sürdüğü 18 – 19. yüzyıllarda savaşların art arda yaşanması, birçok aydının savaşlarda yitip gitmesi, kültür merkezlerinin olmaması Türkmen edebiyatının modern anlamda gelişmesini ve batılı tarzda eserler vermesini geciktirmiştir. 20. yüzyılın ortalarına kadar zengin bir sözlü edebiyat geleneğine ve halk şiiri tarzındaki eserlere sahip olan Türkmen Edebiyatında bu dönemin ortalarından itibaren çağdaş tarzdaki şiirler de görülmeye başlar.

TL 3044 ÇAĞDAŞ TÜRKMEN EDEBİYATI

Türkmen edebiyatı 20. yüzyılın başından 1920'li yıllara kadarki süreçte klasik Türkmen edebiyatı anlayışının tesirinde ve klasik dönem edebi eserleri tarzında verilen eserlerle devam etmiştir. Özellikle 1924'ten sonraki süreçte Türkmen edebiyatı, 1917 devriminin ardından bu bölgede Sovyet rejiminin yerleştirilmesi amacıyla yapılan baskılara maruz kalmış, devrim lehine şiirlerin bol bol kaleme alındığı ideoloji propagandası yapan bir edebiyat hale gelmiştir.

TL 3044 ÇAĞDAŞ TÜRKMEN EDEBİYATI

20. yüzyıl Türkmen edebiyatı için iki kaynaktan söz etmek mümkündür. Birincisi geleneğe bağlı edebiyat, ikincisi de 19. yüzyıldan itibaren tanımaya başladıkları Rus edebiyatıdır.

TL 3044 ÇAĞDAŞ TÜRKMEN EDEBİYATI

1. Ceditçi (Aydınlanmacı) Türkmen Edebiyatı (20. yüzyıl başı-1924).
2. Sovyet Dönemi Türkmen Edebiyatı (1924-1985).
3. a. Ekim Devrimi Sonrası Türkmen Edebiyatı (1924-1940).
b. II. Dünya Savaşı Devri Türkmen Edebiyatı (1940-1946).
c. II. Dünya Savaşı Sonrası Türkmen Edebiyatı (1945-1956).
d. 1956 Sonrası Türkmen Edebiyatı (1956-1985).
e. Sosyalist Gerçekçi Devir Türkmen Edebiyatı (1985-1991).
3. Bağımsızlık Devri Türkmen Edebiyatı (1991-2016).

**Bu tasnif Prof. Dr. Nergis Biray ve Doç.
Dr. Soner Sağlam'a göre yapılmıştır**